

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Організація транспортних подорожей»

для здобувачів вищої освіти спеціальності 242 «Туризм», освітня
програма «Туризмознавство» ОС «Бакалавр»

Запоріжжя
2021

Опорний конспект лекцій з дисципліни «Організація транспортних подорожей» для здобувачів вищої освіти спеціальності 242 «Туризм», освітня програма «Туризмознавство» ОС «Бакалавр»/ Укл.: С.В. Булатов. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2021. – 30 с.

Укладачі: С.В. Булатов, старший викладач

Рецензент: В.М. Зайцева, к.п.н., професор

Відповідальний за випуск: С.В. Булатов.

Затверджено
на засіданні кафедри
«Туристичного, ресторанного
та готельного бізнесу»

Протокол № 1 від 01.09.2021

3 ЗМІСТ

	с.
Вступ.....	4
Тема 1. Вступ. Види транспортних подорожей.....	6
Тема 2. Пересування людини за допомогою тварин та мускульної сили людини.....	9
Тема 3. Автомобільний транспорт та перевезення туристів.....	13
Тема 4. Залізничний транспорт.....	16
Тема 5. Авіаційний транспорт.....	19
Тема 6. Річкові та морські круїзи.....	21
Тема 7. Технологія розробки маршрутів та формування турів.....	24
Рекомендована література.....	29

4 ВСТУП

За сучасних умов технологічного розвитку туризму, транспорту, інфраструктури, привабливості до відпочинку є актуальним питанням у вивчати транспорт і випробовувати його на практиці для туризму. Нагальним питанням є ознайомлення з транспортною мережею, правилами використання, видами обслуговування, а також використання транспорту з туристичною метою. Тому і дисципліна «Організація транспортних подорожей» ознайомить студентів з видами, класифікацією, використанням транспорту в туристичних цілях. Допоможе навчитися організовувати тури в залежності від виду туризму, категорії складності, тривалості, виду транспортного засобу, а також складати договори для легітимізації туристичної діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен отримати

Загальні компетентності: Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та встановлення взаємозв'язків між явищами та процесами; здатність до застосування загальнонаукових та фундаментальних знань, розуміння предметної області і професії; здатність працювати в команді та налагоджувати міжособистісні взаємодії при вирішенні поставлених завдань; здатність працювати з інформацією із використанням новітніх інформаційних технологій; здатність до організації, планування та ведення бухгалтерського обліку; організації аудиту на підприємстві

фахові компетентності: здатність до ефективних комунікацій та до представлення складної комплексної інформації у стислій формі із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; знати особливості розміщення та використання рекреаційних ресурсів за регіонами світу, оцінювати туристичний потенціал з урахуванням потреб різних категорій споживачів та видів туризму; здатність застосування теоретичних положень та практичних навичок з організації туризму на різних ієрархічних рівнях та в різних туристських регіонах світу та в Україні; здатність до використання комплексу заходів, спрямованих на підвищення якості надання туристичних послуг та поліпшення роботи всіх підприємств сфери туризму; уміння проводити розрахунки з туристами за замовлене туристичне обслуговування, оформлення рахунку (інвойсу) та контролю за його оплатою; вміння оформляти туристичну документацію (візні документи індивідуальних туристів, туристичних груп, дотримуючись вимог чинного законодавства та

законодавства країн в'їзду: договорів на туристичне обслуговування, рахунків, документів туриста та ін.); знання технології оформлення, ведення обліку та зберігання туристичної документації: програм перебування туристів, інформаційних листів (пам'яток); туристичних ваучерів, санаторно-курортних путівок, маршрутних листів, міграційних карток, візових анкет, страхових полісів, митних декларацій та ін. документів, необхідних для здійснення подорожі; звітів, запрошень, листів бронювання, квитків на транспортне обслуговування, багажних квитанцій, списків груп та ін.

Очікувані програмні результати навчання:

1. Знання сучасного стану транспортної системи обслуговування; види транспорту; методи організації перевезень залежно від виду транспорту; нормативно-правові акти, що застосовуються при транспортному обслуговуванні;

2. Вміння: залежно від типу туру визначати транспорт, що використовується; застосовувати нормативно-правові акти для оформлення зобов'язань відносно при організації транспортного обслуговування туристів; організувати перевезення туристів і їх багажу відповідно до типу транспорту й умов туру.

Тема 1. Вступ. Види транспортних подорожей

План:

1. Основні визначення в туризмі.
2. Розвиток транспортної системи в Середньовіччя.
3. Транспортна система в період Великих Географічних відкриттів.
4. Порівняльна характеристика видів транспорту.

Перевезення є невід'ємним етапом подорожей і туристичних поїздок і, відповідно, займають одне з центральних місць у складі практично будь-якого туристичного продукту. Правильність вибору виду перевезення багато в чому ми шачає ефективність подорожі і досягнення мети. Відповідно перевезення розглядається як елемент туристської індустрії, визначальний в генерації туристської діяльності і туризму як галузі економіки.

Так, Дж. Уокер виділяє п'ять епох туризму, перша з яких - передіндустріальна (закінчується 1840 р.) - це момент масового використання в туризмі переважно залізниць, морських та річкових суден. Він вважає, що історія туризму в цілому поділяється на дві частини: перша - до появи і використання масових видів транспорту; друга - після їх появи, яка, в свою чергу, досить точно поділяється відповідно до появи і використання в туризмі кожного з видів транспорту. А саме: час залізниць, час автомобілів, час реактивних авіалайнерів і час круїзів на морських лайнерах.

Транспортне обслуговування в туризмі поділяється на надання транспортних послуг з доставки туристів до місця відпочинку і назад та обслуговування в місці відпочинку (трансфер, екскурсійне обслуговування, поїздки на замовлення тощо).

Основна фаза подорожі - власне перевезення є подорож, а засіб перевезення є місцем нічлігу.

Тур - це програма, в межах якої реалізується мета перебування людини поза постійним місцем проживання, складена з урахуванням індивідуальних побажань, і комплекс заходів по її реалізації на відповідному якісному рівні.

Транспорт поділяється на три категорії: транспорт загального користування, транспорт спеціального користування і особистий або індивідуальний транспорт. Транспорт загального користування не слід плутати із громадським транспортом (громадський транспорт є підкатегорією транспорту загального користування). Транспорт

загального користування обслуговує торгівлю (перевозить товари) і населення (пасажирські перевезення). Транспорт спеціального користування - внутрішньовиробничий і внутрішньовідомчий транспорт. Нарешті, особистий транспорт - це легкові автомобілі, велосипеди, яхти, приватні літаки.

Персональний автоматичний транспорт утворює нову категорію, тому що поєднує в собі риси міського громадського транспорту і особистого автотранспорту.

Кожен з видів перевезень має свою історію, етапи становлення та роз-ку способів, методів, конструкцій апаратів і засобів. Вид і засіб перевезення-ки вибирається і застосовується за необхідності і раціональності - доцільно особливостям умов середовища, рельєфу місцевості, кліматичних умов, цілей і призначення, швидкості і пасажиромісткості коштів переміщень і перево-зок, а також і рівня платоспроможності споживача.

Для нормальної людини будь-яке значиме переміщення, відмінне від щоденного або часто здійснюється в повсякденному житті - серйозна моральне і фізичне навантаження. Це незвично всім, за винятком досить нечисленної групи населення, прихильно (терпимо) відноситься до процесу перевезення і переміщення або звичної до таких в силу способу життя та діяльності.

Транспортні подорожі поділяються за такими критеріями:

- тип приналежності транспортного засобу;
- сезонність;
- побудова траси маршруту;
- тривалість подорожі;
- засіб пересування на маршруті.

За типом приналежності транспорт поділяють на:

- власний транспорт турфірми
- орендований спеціалізований транспорт
- транспорт загального користування
- приватний транспорт туристів

За сезонністю (інтенсивністю турпотoku у певний період часу подорожі) поділяються на:

- *цілорічні* - діють упродовж усього року;
- *сезонні* - зимові, літні, періоду міжсезоння;
- *разові* - здійснюються за разовим замовленням.

За побудовою траси маршруту подорожі поділяються на:

- *лінійні* - починаються в одному пункті та закінчуються в іншому;

8

- *радіальні* - передбачають переміщення у різних напрямках з одного пункту з поверненням до нього;

- *кільцеві* - починаються та закінчуються у тому ж пункті.

За тривалістю маршруту тури поділяються на:

- *короткострокові* - прогулянкові подорожі тривалістю до 24 годин;

- *подорожі вихідного дня* (до 3 діб);

тривалі (середні, довгі та супердовгі).

За середовищем, в якому відбувається рух:

о ручні наземні транспортні засоби - наземні транспортні засоби, що приводяться в рух силою людських м'язів: тачки, ноші, вагонетки;

о велотransпорт - наземний вид транспорту, що приводиться в рух силою людських м'язів за допомогою педалей, це перш за все велосипеди та менш поширені веломобілі;

о рейкові або ж залізничні транспортні засоби - транспортні засоби, що рухаються по рейках, зазвичай завдяки власним двигунам: поїзд, трамвай, дрезина, вагонетка;

о автотransпортні засоби - транспортні засоби, які рухаються на колесах по дорогах за допомогою власного двигуна: пасажирські автомобілі, вантажний автотransпорт, автобуси, тролейбуси, мотоцикли;

о водні транспортні засоби - різноманітні транспортні засоби, призначені для руху на поверхні і в глибині води (океанів, морів, річок, озер): пліт (плавзасіб), судно, корабель, човен, субмарина;

о повітряні транспортні засоби - різноманітні транспортні засоби призначені для польотів в атмосфері, літальні апарати: аеростат, літак, вертоліт, дирижабль;

о космічні транспортні засоби - транспортні засоби для польотів у космосі: ракети, космічні кораблі.

Запитання для самоконтролю

1. Які існують види транспортних послуг для туристів?
2. За якими ознаками потрібно класифікувати транспортні засоби згідно з рекомендаціями UNWTO?
3. Які достоїнства та недоліки має повітряний транспорт?
4. Перелічити основні види повітряних перевезень.
5. Які основні послуги пропонуються туристам у літаках?
6. Які основні переваги та недоліки існують у водних видів транспорту?
7. Перелічити основні види водних перевезень. Які основні

послуги можуть одержати туристи на морських та річкових круїзних суднах?

8. Які переваги та недоліки є у залізничного транспорту?

9. Які послуги надаються туристам, що подорожують залізницею?

10. Які достоїнства та недоліки є властивими для автотранспорту?

11. Перелічити основні види автотранспортних перевезень туристів.

12. Які послуги надаються туристам під час автотранспортних подорожей?

Тема 2. Пересування людини за допомогою тварин та мускульної сили людини.

План:

1. Класифікація транспорту який базується на мускульній силі людини.

2. Різновиди водного транспорту в туризмі без двигунів.

3. Наземний транспорт який приводиться з допомогою сили людини.

4. Повітряний транспорт для відпочинку та екстриму.

Транспортні засоби в туризмі поділяються за кількома типами:

1. За типом рушійної сили (приводу):

- транспортні засоби, що приводяться в рух силою людських м'язів;

- гужовий транспорт - транспорт, що рухається силою м'язів тварин: коней, верблюдів, волів, буйволів, лам, віслюків, оленів, слонів, собак. Розрізняють в'ючний транспорт - тварина безпосередньо несе вантаж; тягловий - тварина упряжена у віз, сани, бричку, екіпаж. Зазвичай, як в'ючних, використовують великих копитних тварин;

- транспортні засоби, що приводяться в рух силою вітру або потоків повітря - парусне судно, повітряна куля, планер, дельтаплан, парашут;

- транспортні засоби, що приводяться в рух потоками води, течією, наприклад, плоті;

- механічний транспортний засіб.

Пішохідний туризм (трекінг-туризм, легка хода, бекпекер) -

один з найпоширеніших видів спортивного туризму, основною метою якого є подолання групою туристів маршруту по місцевості з місця відправлення до місця прибуття за вказаний проміжок часу.

Власне, пішохідний туризм поділяється на підвиди: трекінг-туризм, легка хода, бекпекер. Легка хода (англ. Lightweight backpacking, від англ. Lightweight - легкий і англ. Backpack - "рюкзак") - напрям у пішохідному туризмі, відмінною рисою якого є максимальне зниження ваги спорядження, без загрози безпеки. Для цього вага основного спорядження (екіпірування, рюкзак і те, що в ньому - виключаючи паливо, воду і їжу, обсяг яких залежить від тривалості та стилю походу) зменшується настільки, наскільки це безпечно можливо. Іноді також скорочується обсяг провізії. Хоча чітких кордонів ваги не існує, прийнято вважати, що легкоходи і ультралегкоходи (ультраси) використовують спорядження близько 10 і 5 кілограмів відповідно. Але поділ це вельми умовний. У традиційному туризмі мінімальна вага спорядження зазвичай - не менше 14 кг і вище. Найбільш послідовні прихильники ультралегкоходства іноді збирають екстремально легкі набори спорядження, близько 2,5 кг. Але для того щоб подорожувати з таким спорядженням, необхідно бути дуже витривалим і впевненим у своїх силах.

Повітряний туризм (авіатуризм, парашутний туризм) - один з різновидів туризму, в основі якого подолання маршруту в повітрі. Авіатуризм - різновид повітряного туризму за допомогою авіатранспорту. Серед послуг, які пропонуються в авіатуризмі - це повітряні екскурсії, проведення полювання з повітря.

Розрізняють такі види повітряних суден, що використовуються в туризмі: автожир, аеростат, вертоліт, дирижабль, повітряні кулі, гвинтокрил, махоліт, параплан, м'язоліт, планер, літак, турболіт, атомоліт, дельтаплан, мотодельтаплан, літак на фотоелектричних елементах. Відмінності між ними полягають у наявності або відсутності силової установки, а також у питомій вазі цих апаратів (легші вони чи важчі від повітря). Повітряні судна, важчі від повітря, розрізняються також за конструкцією, завдяки якій вони утримуються в повітрі: наявність несучих поверхонь (крил), несучих гвинтів або вертикально розташованого реактивного двигуна.

Водний туризм (морський туризм, річковий туризм, озерний туризм) - один з різновидів туризму, в основі якого подолання маршруту водною поверхнею. Розрізняють декілька підвидів водного туризму: сплав по річках, рафтинг, вітрильний туризм, каякінг,

каньйонінг (подолання каньйонів без допомоги плаваючих засобів), віндсерфінг, вейкбордінг.

Серед багатьох засобів сплаву для водного туризму варто відзначити найбільш поширені: водні лижі, водна дошка; каяк, каное (одно-, двомісний засіб сплаву); катамаран, педальний (пляжний) катамаран (від 2 до 6 чоловік); бублик (від 2 до 4 осіб); байдарка (двомісне судно); рафт (від 2 до 10 осіб); пліт (від 4 і більше осіб); надувні плоти і човни (від 1 і більше осіб).

Підводний туризм (дайвінг-туризм, підводний туризм, снорк-лінг, туризм на підводному човні) - це різновид туризму, в основі якого підводне плавання зі спеціальним спорядженням. Дайвінг (англ. "diving" від англ. "To dive" - пірнати) В англійській мові, звідки було взято слово, англ. diving позначає просто "пірнання", і використовується для опису підводного плавання зі спорядженням (англ. scuba diving) або без нього (англ. free diving), водолазної справи (англ. hooka diving) і просто стрибків у воду*

В'ючний туризм (кінний туризм, екіпажний туризм) - це різновид туризму на в'ючних засобах пересування, серед яких коні, віслюки, верблюди, собаки, слони, яки, олені, буйволи, страуси, черепахи, лами. Категорії складності в'ючного маршруту визначаються за характеристикою локальної перешкоди:

1. Лісові ділянки:
2. Болота:
3. Зсуви:
4. Перевали:
6. Траверс гребеню:
6. Каньйон:
7. Піски:
8. Сніжна ділянка:
9. Льодові ділянки, льодовики:
10. Водні ділянки, переправи:

Здійснимо огляд тварин, що використовуються у в'ючному туризмі:

Коні. Самостійним видом використання коней є кінний туризм. Кінні туристичні маршрути можуть бути одноденні, з поверненням на основну базу і протяжністю 30-40 км. Існують і багатоденні маршрути із зупинками на проміжних базах, де учасникам доводиться піклуватися не тільки про себе, але і про коня. Багато маршрутів пов'язано з культурно-історичними визначними пам'ятками і проходять пам'ятними місцями і заповідниками.

Віслоуки. Одним з найпопулярніших розваг на Кіпрі є сафари на віслоуках. Кіпрські віслоуки дещо більше від середньоазіатських, тому навіть дорослі відчують себе комфортно верхи на них. Колись на Кіпрі подорожі верхи на цих добродушних тваринах було звичайною справою.

Верблюди. Подорожі на верблюдах є однією з найбільш вишуканих послуг в Марокко, Єгипті, ОАЕ, Тунісі. Походи, під час яких турист зможе відвідати віддалені оазиси або насолодитися заходом чи сходом сонця над пустельними дюнами.

Собаки. їдова собака - це собака певної породи (маламут, хаскі, самоїд, лайка, чинук), що використовується як тяглова сила на снігу або льоду, для буксирування човнів, для перевезення вантажів і людей на нартах в Сибіру, Гренландії, Канаді, на Алясці та в Арктиці.

Яки. Раніше, коли на Памірі, Тибеті не було доріг, яки були основним видом транспорту, а тепер їх використовують у туризмі. Сильні і витривалі, вони легко переносять по гірських стежках і засніжених перевалах в'юки вагою до 120-140 кілограмів.

Олені. Багато туристів взимку поринають у дитинство і уявляють собі засніжений ландшафт, чудове тепло оленьчої шкіри, похитування дзвіночків та щасливі обличчя. Під час сафари на оленях можна познайомитися з традиціями Фінляндії, Норвегії, Карелії, більше дізнатися про розведення північних оленів, отримати міжнародні "оленячі" водійські права та відвідати Санта Клауса.

Лами. Подорожувати по Перу, до розташованого високо в горах стародавнього міста інків Мачу-Шкчу найкраще верхи на миролюбній та флегматичній тварині - ламі.

Слони. Проїхатися по джунглях Таїланду найкраще на слонах. Незважаючи на величезні розміри, товстошкірі тварини володіють чудовою координацією рухів і з легкістю пересуваються навіть вузькими стежками в лісі. їздити на слоні легше, ніж на коні.

Буйволи. У В'єтнамі, як і у всіх азіатських країнах, для багатьох родин буйвол завжди залишався звичайною фермерською твариною - як корова або кури в інших країнах.

Страуси. В Південній Африці турист легко може застрибнути на африканського страуса заради біганини по двору. У регіоні Маленький Каро в місті Оудсхорн, проходять найбільші страусині перегони. Власне, їздити на страусах не дуже зручно, але туристам цікаво спробувати подібну атракцію.

Черепahi. Гігантську черепаху важко уявити як засіб пересування, але туризм сформував і на таку послугу попит. На

території Кенії можна здійснити коротку подорож на гігантських черепахах, особливо полюбляють таку анімацію діти.

Лижний туризм (гірськолижний туризм) - різновид туризму на лижних засобах пересування. Лижний туризм різноманітний: це і одноденні прогулянки по готових лижнях, і недільні переходи по засніжених цілинних лісах, це і багатоденні автономні походи, складні експедиції в горах або в Антарктиді чи Арктиці, скі-тури (позатрасове катання) на гірських схилах без підйомників і гірськолижних курортів, сноубординг, сендбординг, гелі-скіінг.

Велосипедний туризм (велотуризм) - один з різновидів туризму, в якому велосипед (моноцикл, біцикл, трицикл, квадроцикл, веломобілі) служить головним або єдиним засобом пересування. Є кілька туристичних велодисциплін: велошосе, маунтибайкинг, тріал. Термін "велосипедний туризм" відноситься до одного з видів активного відпочинку. Велотуризм як активний відпочинок полягає в проходженні на велосипеді маршрутів, які містять загальнотуристичні та специфічні для велотуризму об'єкти екскурсійного характеру. Складність таких походів може коливатися від простої до вкрай високої, маршрути прокладаються так, щоб використовувати переваги, які дає велосипед для швидкого пересування по маршруту.

Запитання для самоконтролю

1. Пішохідні та інші види переміщень.
2. Технічні засоби на основі мускульної сили людини, сприяють пересування.
3. Велосипед.
4. Гребні човни – boating.
5. Перевезення з допомогою тварин.
6. Собаки.
7. Копитні.
8. Слони.
9. Водоплавні.
10. Екстремальний туризм.

Тема 3. Автомобільний транспорт та перевезення туристів

План:

1. Автотури. Автокемпери. Кемпінги.
2. Договора на оренду транспортного засобу.

3. Таксі. Прокат авто.
4. Класифікація автобусів. Обслуговування на автобусному транспорті.
5. Квиток. Типи маршрутів.
6. Ліцензія на отримання нерегулярних перевезень.
7. Права та обов'язки пасажирів. Правила перевезення багажу.

Звичний для нас сьогодні термін «автомобіль» прийшов до нас як ком-комбінації грецького слова auto (що означає - сам) і французького слова mobile (що означає - рух). В принципі автомобіль треба водити самому, що і роблять щодня мільйони людей у всьому світі. Це не тільки стиль життя, життєва необхідність, а й задоволення.

Електричні автомобілі.

Кінець XIX століття ознаменований створенням електричних машин. Електричні двигуни активно використовувалися в конструкціях перших автомобілів і в період з 1885 по 1915 р. було випущено серійно до 35 тис. електромобілів.

Автомобілі з двигуном внутрішнього згорання.

Двигун внутрішнього згорання був винайдений значно пізніше парового двигуна - майже через 50 років. Лише в 1860 р. французький винахідник Etienne Lenoir (1822-1900 рр..) Створив двигун внутрішнього згорання. У 1862 р. він мав побудувати своє перше транспортний засіб з таким двигуном.

Автомобільні перевезення

У порівнянні з іншими видами транспорту, автомобільний відрізняється низкою техніко-економічних особливостей, які можуть бути систематизовані у переваги й недоліки. Головними перевагами автомобільного транспорту є такі:

1. висока ступінь мобільності і маневрування.
2. Можливість перевезення туристів від «воріт до воріт».
3. Відносно висока швидкість доставки туристів
4. Добра видимість з транспортного засобу

5. Невисокі тарифи

На сьогоднішній день у світовій туристичній практиці склались різні види автотуризму основні види:

1. Індивідуальний
2. Організований
3. Караванінг
4. Автокараван
5. Кемпер

6. Кемпінг

Дороги загального користування класифікуються за трьома типами:

1. Магістральні, розраховані на рух без обмеження швидкості і призначені для вантажного та пасажирського транспорту.
2. Магістралі, на яких рух має швидкісні обмеження.
3. Місцеві, розраховані на сповільнений, не ізольований від пішоходів рух автомобілів.

Автовокзал – це комплекс будівель, споруд і пристроїв для обслуговування пасажирів, управління рухом автотранспорту і розміщення службового персоналу.

Автовокзали призначені для обслуговування пасажирів міжміських сполучень, їх будують на кінцевих пунктах автомобільних ліній і великих транспортних вузлах.

Автобуси призначені для великих пасажирських перевезень.

Їх важливою експлуатаційною характеристикою є місткість. За цим параметром розрізняють автобуси: особливо малої місткості до 10 місць (довжина 5 м); малої місткості – 10-35 місць (довжина 6,0-7,5 м); середньої місткості – 35-60 місць (довжина 8,0-9,5 м); великої місткості – 60-100 місць (довжина 10,5-12,0 м); особливо великої місткості – 100 місць (довжина 12-16,5 м); особливо великій місткості (зчленований) понад 160-190 місць (довжина 16,5 м і більше).

За призначенням автобуси поділяються на міські, приміські, міжміські, місцевого сполучення, туристичні, екскурсійні та шкільні.

Класифікація автобусів за видами і призначенням:

1. Міські і приміські автобуси – Для перевезення пасажирів у населених пунктах і містах, використовуються туристами для індивідуальних подорожей

2. Автобуси для перевезення в міжнародні аеропорти, туристів до великих залізничні вокзали, морські порти, тобто транспортних вузлів трансфер

3. Спеціальні, одиничного використовуються в аеропортах для виготовлення автобуси з перевезення пасажирів від терміналу, кількістю місць до 200 чоловік до літака польотному полю

4. Автобуси для екскурсійних подорожей – використовуються для проведення цілей екскурсій. Частина об'єктів екскурсійного показу туристи оглядають безпосередньо з автобуса у ході екскурсії

5. Чартерні /рейсові автобуси – Служать для автобусних турів, а також для доставки туристів у райони в межах населеного пункту і увіддалені райони

6. Автобуси обладнані під кемпери і каравани – житловим приміщенням зі пальними місцями, кухнею і санвузлом, найчастіше використовуються туристами з сім'ями для поїздок на природу.

7. Спеціальні автобуси для - Пристосовані для їзди по бездоріжжю, сафарі і пригодницьких турів - кількість місць до 25 чоловік, мета – автономно подорожувати по країні далеко від цивілізації, повністю обладнані всім необхідним

Регулярні перевезення – це перевезення за визначеними та узгодженими маршрутами і розкладами руху, зупинками для посадки і висадки пасажирів та затвердженими тарифами.

Міжнародні перевезення – це перевезення пасажирів і багажу, що здійснюються по території двох і більше держав, а пункт відправлення і пункт призначення знаходиться на території держав – учасників угоди або міжнародної конвенції продані перевезення.

Запитання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте особливості організації автоперевезень туристів.

2. Назвіть види автоперевезень та подорожей.

3. Які переваги та недоліки є властивими для автотранспорту?

4. Які послуги надаються туристам під час автотранспортних подорожей?

5. Охарактеризуйте особливості організації автоподорожей на міжнародних маршрутах.

6. Визначте базові заклади розміщення автотуристів.

7. Охарактеризуйте особливості організації транспортних екскурсій.

Тема 4. Залізничний транспорт

План:

1. Спеціалізовані поїзда.

2. Правила перевозу багажу.

3. Купівля та бронювання квитків.

4. Обслуговування пасажирів на залізничному транспорті.

Поняття залізниці (устар. железянка) позначає обладнану рейками смугу землі якої поверхні штучної споруди (тунель, міст, естакада), яка використовується для руху рейкових транспортних

засобів. Залізниця може складатися з однієї колії або декількох. Залізниці бувають з електричною, дизельною, турбінною, паровий чи комбінованої тягою.

Залізничний транспорт є найбільш розвиненим в Україні, за загальною довжиною колії він посідає четверте місце в світі (після США, Росії і Канади). По вантажообігу він виконує основні обсяги перевезень - 40 - .60%

Пасажирські поїзди далекого прямування діляться на швидкі й пасажирські (залежно від швидкості руху).

Швидкі поїзди, порівняно з пасажирськими, на шляху прямування менше зупиняються, а зупинки - коротше. У швидких поїздах в тсоімость включена доплата за швидкість. Рівень комфортності пасажирських і звичайних швидких поїздів однаковий.

Швидкий поїзд може мати власний стиль (унікальне оформлення) і назва, - тоді він називається фірмовим. Фірмові поїзди відрізняються від інших більш зручним розкладом, підвищеним сервісом і комфортом.

Швидкість звичайного швидкого поїзда в середньому становить 55-60 км / ч, прискореного - до 140 км / ч. Швидкісний поїзд рухається зі швидкістю до 200 км / ч.

Категорії вагонів

- - СВ (Л) - м'який з 2-х місцевими купе;
- - СВМ (М) - м'який з 2-х і 4-х місцевими купе;
- - М - м'який з 4-х місцевими купе;
- - К (К) - купейний з 4-х місцевими купе;
- - КБ - купейний з купе-буфетом;
- - КР - купейний з радіостанцією;
- - ПЛ (П) - некупейний зі спальними місцями (плацкартний);
- - О (О) - некупейний з місцями для сидіння (загальний);
- - ОБЛ (С) - міжобласний з місцями для сидіння;
- - Р - вагон-ресторан;
- - П - поштовий;
- - Б - багажний.

У залізничному сполученні діє три основні підходи до класифікації маршрутів: по протяжності, по адміністративно-територіальним поділом території. По протяжності маршрути поділяються на:

- Приміські - діючі в радіусі 200) і мають зупинки на всіх станціях, роз'їздах, блокпостах, платформах та зупиночних пунктах по шляху проходження ..

- Поїзди далекого прямування працюють на відстані більше 200 кілометрів, Костомукша - Санкт-Петербург) з тризначної нумерацією від 001 до 699. В іншому - як місцеві потяги.

Поїзди далекого прямування, в свою чергу, мають кілька типів.

- Швидкі

- Пасажирські

- Серед пасажирських поїздів виділяються місцеві - діють в радіусі від 200 до 700 кілометрів

- Поштово-багажні поїзди

- Вантажопасажирські поїзда

Канатна дорога - вид транспорту для переміщення пасажирів і вантажів, в якому для переміщення вагонів, вагонеток, кабін або крісел служить тяговий або несучо-тяговий канат (трос), протягнутий між опорами таким чином, що вагони (кабіни, крісла, вагонетки) не стосуються землі.

Кут підйому канатної дороги може доходити до 50 °.

Фунікулер є спеціалізованим транспортом, застосовуваним в умовах важкого рельєфу місцевості.

Запитання для самоконтролю

1. Визначте ознаки класифікації видів та форм транспортних перевезень.

2. Назвіть основні нормативно-правові акти, що регулюють міжнародні залізничні перевезення.

3. Сформулюйте основні вимоги щодо поведінки туристів при транспортуванні залізничним транспортом.

4. Визначте основні вимоги щодо перевезення туристів рейсовими поїздами постійного сполучення.

5. Охарактеризуйте систему міжнародних залізничних перевезень.

6. Визначте нормативно-правову основу міжнародних та внутрішніх перевезень залізничним транспортом.

7. Сформулюйте основні правила перевезення туристів та їх багажу на залізничному транспорті.

8. Визначте умови залізничних перевезень на міжнародних маршрутах.

9. Охарактеризуйте діяльність міжнародних організацій в питанні безпеки перевезень залізничним транспортом.

Тема 5. Авіаційний транспорт

План:

1. Системи бронювання квитків.
2. Класифікація авіаційного транспорту.
3. Права та обов'язки пасажирів.
4. Правила перевезення багажу.

Організаційно авіаційний транспорт України об'єднаний в «Авіалінії України», до яких належать 27 авіазагонів, 105 аеропортів, а також підприємства для ремонту авіаційної техніки.

Для повітряних перевезень України характерна велика, порівняно з іншими видами транспорту, сезонна нерівномірність: їхній обсяг зростає, починаючи з квітня й до серпня включно. Середня відстань авіаперевезень перевищує 1 тис. км.

Основні аеропорти - Бориспіль і Жуляни у м. Києві, Одеса, Сімферополь, Харків, Львів, Дніпропетровськ. В Україні також налічується близько 100 аеродромів, з яких 32 - цивільної авіації.

Здійснюється регулярне міжнародне пряме авіасполучення з м. Амстердамом, Барселоною, Берліном, Брюсселем, Віднем, Лондоном, Мадридом, Манчестером, Москвою, Мюнхеном, Парижем, Римом, Франкфуртом-на-Майні, Цюрихом та іншими.

У загальному вигляді літаки поділяють за наступними характеристиками.

Враховуючи силу тяги, мотор, висоту польоту швидкість.

За призначенням літака, розмірами, кількістю пасажирів:

- малі, від 90 до 130 пасажирів (Фоккер-28, Бак-111, ДК-9, Боїнг-737);
- середні, від 150 до 190 пасажирів (Боїнг-727, 707, 757, ДК-8, Іл-62, Ту-154);
- великі, від 250 до 500 (Боїнг-747, ДС-10, Л-1011, А-300 (Аеробус)).

На ринку реактивних регіональних літаків провідні позиції мають три фірми "Ембраер" (Бразилія), "Бомбардье" (Канада) та "Ферчайлд" (США).

Класифікація літаків може бути дана за різними ознаками.

За призначенням:

- Військові: винищувачі, винищувачі-бомбардувальники, фронтові бомбардувальники, ракетноносії, штурмовики, розвідники, коректувальники, багатоцільові і спеціальні, транспортні, десантні

○ Цивільні: пасажирські — перевезення пасажирів, транспортні — транспортування вантажів, поштові — доставка пошти, сільськогосподарські — обробка сільськогосподарських угідь, учбові — навчання льотного складу, спортивні — заняття авіаційним спортом, спеціальні:

- експериментальні — проведення льотних експериментів
- санітарні — надання термінової медичної допомоги
- геологорозвідувальні — повітряна розвідка надр та ін.

За злітною масою:

- 1-го класу (75 т і більше)
- 2-го класу (від 30 до 75 т)
- 3-го класу (від 10 до 30 т)
- 4-го класу (до 10 т).
- За типом двигунів:
 - поршньові (ПД)
 - турбогвинтові (ТГД)
 - реактивні (РД)
- За числом двигунів:
 - одnodвигунні
 - дводвигунні
 - тридвигунні
 - чотиридвигунні.
 - шестидвигунні
 - восьмидвигунні

За компоувальною схемою. Класифікація за даною ознакою є найбільш багатоваріантною. Пропонується частина основних варіантів:

- за числом крил: [моноплани](#), півтораплани, [біплани](#)
- За розташуванням крила (для монопланів): [високоплани](#), середньоплани, низькоплани
- За розташуванням хвостового оперення: нормальної схеми (оперення ззаду), безхвістка, типу «качка» (оперення спереду);
- За типом і розмірами фюзеляжу: однофюзеляжні (вузько- і широкофюзеляжні); двухбалкової схеми («рама»); безфюзеляжні («літаюче крило»).

За швидкістю польоту: дозвукові, надзвукові, гіперзвукові

За типом посадочних органів: сухопутні, корабельні,

гідролітаки,

За типом зльоту і посадки: вертикального, короткого, звичайного зльоту і посадки

За родом джерел тяги: гвинтові, реактивні

За надійністю: експериментальні, дослідні, серійні

За інтенсивністю турбулентності в сліді (залежить від максимальної злітної маси): важкі (136 т і більше), середні (від 7 до 136 т), легкі (до 7 т).

За дальністю польотів: магістральні дальні (6000 км і більше), магістральні середні (від 2500 до 6000 км), магістральні ближні (від 1000 до 2500 км), місцевого призначення (до 1000 км).

Запитання для самоконтролю

1. Визначте ознаки класифікації видів та форм транспортних перевезень.

2. Назвіть основні нормативно-правові акти, що регулюють міжнародні транспортні перевезення.

3. Сформулюйте основні вимоги щодо поведінки туристів при транспортуванні різними видами транспортних засобів.

4. Визначте основні вимоги щодо перевезення туристів на рейсових і чартерних маршрутах.

5. Охарактеризуйте систему міжнародних транспортних перевезень.

6. Визначте нормативно-правову основу міжнародних та внутрішніх перевезень на авіатранспорті.

7. Сформулюйте основні правила перевезення туристів та їх багажу на авіатранспорті.

8. Визначте умови за яких організовуються чартерні перевезення.

9. Охарактеризуйте діяльність міжнародних організацій в питанні безпеки перевезень авіатранспортом.

Тема 6. Річкові та морські круїзи

План:

1. Річкові та морські круїзи.
2. Характеристика водного транспорту.
3. Екскурсія на водному транспорті.
4. Яхтинг.

5. Бронювання турів та квитків.

6. Правила перебування на судні.

Загальна довжина судноплавних шляхів, що експлуатуються в Україні, менш як 4000 км. Майже за всіма показниками перевезень вантажів і пасажирів цей вид транспорту знаходиться на останньому місці. Частка річкового транспорту у загальному перевезенні вантажів не перевищує 1,1 %, а пасажирів – 0,2 %. У структурі вантажних перевезень цього виду транспорту провідне місце належить будівельним матеріалам, вугіллю і коксу, залізній і марганцевій рудам.

Річковий транспорт має такі переваги:

- велика провізна спроможність на глибоководних річках;
- порівняно невисока собівартість перевезень;
- менші питомі капітальні витрати і менша витрата металу.

Недоліки річкового транспорту – розбіжність напрямку ряду великих рік з основними вантажопотоками; нерегулярність перевезень; менша порівняно з залізницями швидкість доставки вантажів; більший, ніж на інших видах транспорту, шлях руху.

Основну роль у перевезеннях вантажів і пасажирів відіграє Дніпровський басейн. По Дніпру та його найбільших притоках Прип'яті та Десні здійснюється понад 90 % всіх перевезень річкового транспорту в країні. На дніпровські порти Київ, Дніпропетровськ, Херсон та Запоріжжя припадає понад 85 % всього обсягу роботи щодо перевезення вантажів і пасажирів у Дніпровському басейні. Основним портом у верхній течії Дніпра є Київ.

Переваги пасажирських суден як транспортних засобів порівняно з іншими видами транспорту можуть бути подані в різних аспектах. Пасажирські судна (в тому числі автомобільно-пасажирські паромі) забезпечують найбільшу партійність відправлень. Якщо партійність автобусних відправлень не перевищує 60 чол., залізничних – 400 чол., повітряних – 550 чол., то партійність відправлень на пасажирських суднах (ПС) досягає 3000 чол.

Водотоннажні судна поступаються у швидкості іншим видам транспорту, однак для пасажирів передусім важлива швидкість доставки.

Морські водотоннажні судна технічно забезпечують швидкості, що порівнюються зі швидкостями наземних транспортних засобів.

Досягнення великих швидкостей пов'язано із збільшенням потужності енергетичної установки, витратами палива.

В наш час швидкісний зв'язок на морському транспорті забезпечується суднами на підводних крилах і суднами на повітряній подушці. На ряді напрямків час доставки швидкісними суднами зіставляється з витратами часу при використанні повітряного зв'язку. Всі наземні види транспорту і повітряний транспорт поступаються морським водотоннажним суднам за рівнем комфорту. При виборі пасажирами засобів транспорту на сумісних напрямках (особливо в сезонний період) цей фактор нерідко є визначальним. На ряді напрямків морський транспорт є превалюючим у транспортних зв'язках. Навіть там, де частина потоку пасажирів обслуговується малою авіацією, морський транспорт найбільш надійний, оскільки практично забезпечує регулярний зв'язок впродовж навігаційного періоду.

Перевезення між портами України здійснюються суднами, що плавають під Державним прапором України, а також суднами, що плавають під іноземним прапором за умови одержання на це дозволу центрального органу виконавчої влади в галузі транспорту. Каботажним є перевезення між портами, що знаходяться в межах однієї країни. Традиційно, іноземним підприємствам заборонено здійснювати каботажні перевезення або їхнє право на це обмежене.

Морський транспорт — вид водного транспорту. До морського транспорту відноситься будь-яке судно, здатне пересуватися водною поверхнею (морів, океанів і прилеглих акваторій), а також просто перебувати на плаву і виконувати при цьому певні функції, пов'язані з перевезенням, зберіганням, обробкою різних вантажів; перевезенням та обслуговуванням пасажирів.

Лінійні судна — судна, які курсують за певним маршрутом між кількома портами за розкладом. Трампові судна (англ. tramp — бродяга) складають половину одиниць світового флоту, займаються вільної перевезенням випадкових, попутних вантажів. Вони не прив'язані до певних географічних точок і не обтяжені довгостроковими контрактами на перевезення. Пасажирські судна та поромні займають окрему нішу в перевезеннях морським транспортом. Найчастіше є лінійними. До них з боку контролюючих органів пред'являються дуже високі вимоги щодо конструкції і постачання.

Переваги і недоліки морського транспорту
Переваги 1. відносно низька собівартість перевезень; 2. велика вантажопідйомність, що дозволяє перевозити значні партії вантажу; 3. практично немає обмежень на пропускну здатність; 4. єдине правове і юридичне поле з 400-річною історією. Доставка вантажів морським транспортом

характерна своєю універсальністю, надійністю і невисокою ціною. Такий спосіб перевезення вибирається для зниження собівартості транспортування вантажу. Морський транспорт особливо ефективний при перевезенні великих обсягів. Недоліки ✓ вимагає наявності обладнаних портів.

Запитання для самоконтролю

1. Визначте особливості обслуговування водним транспортом.
2. Види круїзів та їх особливості.
3. Визначте ознаки класифікації суден за категоріями.
4. Визначте ознаки класифікації кают за розрядами.
5. Визначте особливості лінійних та каботажних маршрутів.
6. Охарактеризуйте особливості організації круїзів на міжнародних лініях.
7. Охарактеризуйте основні круїзні території світу.
8. Охарактеризуйте ресурсний потенціал України щодо організації круїзних подорожей.
9. Розкрийте основні етапи організації перебування туристів на круїзному судні та особливості змісту програм обслуговування.
10. Охарактеризуйте особливості організації берегового обслуговування туристів та організації екскурсійних програм.
11. Визначте умови фрахтування суден на короткострокові перевезення.

Тема 7. Технологія розробки маршрутів та формування турів.

План:

1. Види турпродуктів.
2. Розробка етапів подорожі.
3. Розробка технологічної документації.
4. Типи маршрутів.
5. Перелік можливих туристичних послуг.
6. Економічне обґрунтування.

Процес розробки туристичного продукту можна поділити на два етапи: проектування та організацію.

З точки зору технології, розрізняють три види турпродукту:

1. Туристична подорож - комплексна туристична послуга, яка

забезпечує задоволення оздоровчих, пізнавальних потреб туристів при певних умовах їх життєзабезпечення. Подорож триває більше 24 годин і вимагає включення до туру послуг розміщення.

2. Туристичний похід - це туристична послуга, яка забезпечує задоволення оздоровчих і пізнавальних потреб туристів при активних засобах пересування за маршрутом. Дана подорож також триває більше ніж 24 години.

3. Екскурсія - туристична послуга, яка забезпечує задоволення духовних, естетичних, інформаційних потреб туристів. Екскурсія триває менше 24 годин і не потребує включення послуг розміщення.

Встановлення технології процесу обслуговування туристів. Проектування процесу обслуговування туриста здійснюють за окремими етапами споживання турпродукту (наприклад, надання інформації про продукт, надання послуги, розрахунок за послуги) і складають для кожного із них технологічні карти. Розробка програми обслуговування включає етапи:

1. Розробка маршруту подорожі
2. Визначення об'єктивних обмежень, вибір переліку туристичних підприємств
3. З'ясування змісту та/або переліку екскурсій
4. Розрахунок часу
6. Корегування маршруту та інших складових туру
7. Складання програми обслуговування туристів.

Особливістю проектування туристичного походу є:

- проведення експедиційного обстеження району і маршруту туристичного походу;
- підготовка проектів розміщення та обладнання туристичних притулків і стоянок на трасі туристичного походу;
- розрахунок необхідної кількості туристичного інвентарю, спорядження і транспортних засобів;
- визначення заходів з безпеки туристичного походу.

Розробка технологічної документації. Результатом проектування туристичної подорожі є технологічні документи (технологічні карти, інструкції, правила, регламенти та ін.)

Туристська путівка - це документ, що підтверджує оплату передбачених програмою послуг.

Ваучер - це документ, на підставі якого проводиться обслуговування іноземних туристів і взаєморозрахунок з фірмою.

Так, за типами маршрути бувають:

- тематичні - з переважанням екскурсійного обслуговування та

пізнавальної спрямованістю;

- похідні маршрути з активними способами пересування;
- фізкультурно-оздоровчі - з переважанням в програмі спортивних і оздоровчих заходів.

За побудовою траси:

- лінійні - з відвідуванням одного або декількох пунктів (крім початкового), що на трасі
- радіальні - з відвідуванням одного пункту на трасі;
- кільцеві - зі збігом точок початку і кінця маршруту і відвідуванням кількох пунктів на маршруті.

За способами пересування на маршруті:

- автобусні;
- теплоходів (морські, річкові);
- авіаційні;
- залізничні;
- комбіновані.

За змістом маршрути бувають:

- відпочинок на природі;
- відпочинок на морському узбережжі;
- відпочинок в горах;
- полювання і рибна ловля і т.д.

Розробка маршруту включає в себе наступні основні етапи:

- дослідження туристських ресурсів по передбачуваній трасі маршруту;
- маркетинг ринку на туристські послуги з даної трасі маршруту;
- визначення типу маршруту;
- побудова ескізної моделі маршруту;
- прив'язка маршруту до пунктів життєзабезпечення;
- розробка схеми безпеки на маршруті;
- розробка паспорта маршруту; узгодження паспорта з відповідними службами;
- пробна обкатка маршруту і внесення необхідних змін;
- затвердження паспорта маршруту.

Договір про співпрацю в галузі міжнародного туризму:

1. Предмет договору.
2. Обов'язки сторін.
3. Документи обслуговування і порядок їх використання.
4. Медичне обслуговування та умови його надання.
5. Порядок анулювання замовлень.

6. Умови розрахунків.
7. Відповідальність за заподіяння шкоди.
8. Порядок вирішення спорів.
9. Особливі умови.
10. Порядок вступу в силу, зміни та припинення договору.
11. Юридичні адреси сторін.

Перелік можливих туристичних послуг, що надаються в ході туристичної подорожі, визначається і конкретизується в проекті програми обслуговування туристів. При її розробці визначаються:

- маршрут подорожі;
- перелік туристських підприємств - виконавців (постачальників) послуг;
- період надання послуг кожним підприємством - виконавцем послуг;
- склад екскурсій і визначних об'єктів;
- перелік туристських походів, прогулянок;
- комплекс дозвіллевих заходів;
- тривалість перебування в кожному пункті маршруту;
- кількість туристів, що беруть участь в подорожі;
- види транспорту для внутрішніх перевезень;
- потреба в гідах, екскурсоводів, зарубіжних представників, інструкторів, перекладачів та ін., А також потреба в їх підготовці;
- необхідну кількість транспортних засобів;
- порядок підготовки рекламних та інформаційних матеріалів;
- форма опису подорожі для інформаційних листків до туристичних путівок і їх кількість.

Визначення економічної ефективності туристського продукту передбачає розрахунок наступних економічних показників:

- суми реалізації турпродукту;
- прямі і змінні витрати на виробництво турпродукту;
- маржинальний дохід від реалізації турпродукту;
- постійні витрати фірми на розробку та реалізацію турпродукту;
- валовий прибуток;
- податки в бюджет і позабюджетні фонди;
- чистий прибуток фірми від реалізації турпродукту.

Процес визначення економічної ефективності турпродукту ведеться в 3 етапи:

- розрахунок собівартості турпродукту;
- розрахунок ціни турпродукту і доходу від його реалізації;

- оцінку економічної ефективності турпродукту.

Запитання для самоконтролю

1. Дайте визначення термінів: «програмне обслуговування туристів», «програма перебування туристів».
2. З яких видів програмних заходів складається програма перебування туристів?
3. З яких елементів складається програма перебування туристів?
4. Які документи відносяться до технологічної документації?
5. Яких основних правил необхідно дотримуватися при складанні програм перебування туристів?
6. Визначте основні фактори, які впливають на формування програмного обслуговування.
7. Що слід визначити при складанні програм перебування туристів?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Галасюк С.С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності : Навч. посіб. Реком. МОНмолодьспорту України / С. С. Галасюк, С. Г. Нездоймінов. – К. : ЦУЛ, 2013. – 178 с.
2. Міжнародні перевезення : навч. посіб. / М. Ф. Дмитриченко, І. А. Вікович, І. Л. Самсін, Р. В. Зінько ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. транспорт. ун-т, Нац. ун-т "Львів. політехніка". – Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. – 308 с.
3. Організація внутрішніх та міжнародних перевезень пасажирів автомобільним транспортом : навч. посіб. / І. П. Кость, С. І. Будник, С. В. Нікіпчук. – Львів : Сполом, 2012. – 148 с.
4. Організація міжнародних автомобільних перевезень. Конспект лекцій : навч. посіб. / А. Б. Білоус, Г. В. Півторак, М. М. Жук ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львів. політехніка", Ін-т дистанц. навчання. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. – 132 с.
5. Мальська М.П. Організація та планування діяльності туристичних підприємств: теорія та практика: Навч. посібник /М.П.Мальська, О. Ю. Бордун. – К. : ЦУЛ, 2012.
6. Михайліченко Г.І. Організація туристичних подорожей : навч. посіб. / Г. І. Михайліченко, А. Ю. Єременко. – К. : КНТЕУ, 2011. – 392 с.
7. Кифяк В.Ф. Організація туризму : Навч. посібник. Реком. МОНУ для студ. ВНЗ / В. Ф. Кифяк. – Чернівці : Книги-XXI, 2011. – 344 с.
8. Герасименко В.Г., Замкова А.В.. Організація транспортних подорожей і перевезень туристів: Навчальний посібник. – К.: 2010. – 129с
9. Фастовець О.О. Організація транспортних подорожей і перевезень туристів. – Київ, 2007 – 233 с.
10. Осипова О.Я. Транспортное обслуживание туристов : учеб.пособие для студ. высш. учеб заведений / О.Я. Осипова. 5-е изд., стер. – М. : “Академия”, 2010. – 384с.
11. Любіцева О.О.Методика розробки турів. Навчальний посібник. – К.: “Альтерпрес”, 2003. – 104 с
12. Аріон О.В. Організація транспортного обслуговування туристів: Навчальний посібник. – К: Альтерпрес, 2008. – 192 с.
13. Транспортна система України – [Електронний ресурс] Режим доступу до сайту: <<http://www.geograf.com.ua/human/school-course/409-transportna-sistema-ukrajini>>. [Посилання дійсне на 10.06.2017 р.]

14. Нормативно-правова база транспорту – [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <<http://www.ebk.net.ua/Book/GPravo/16-22/71701.htm>>. [Посилання дійсне на 11.06.2017 р.]

15. Аренда транспорту – [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <<http://prestige-auto.net.ua/avtobusy/arenda-avtobusov/>>. [Посилання дійсне на 10.06.2017 р.]

16. Бронювання авіаквитків – [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <<http://avia.tickets.ua/uk?refid=120>>. [Посилання дійсне на 10.06.2017 р.]

17. ЗД бронювання – [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <<http://gd.tickets.ua>>. [Посилання дійсне на 12.06.2017 р.]